

Frölunda dagcentrum

Erfarenheter efter ett och ett halvt års verksamhet

I det livliga utvecklingsarbetet på det psykiatriska området på senare år har verksamheten vid Frölunda Dagcenter (FDC) väckt stor uppmärksamhet. Målsättningen i denna verksamhet är mångfaldig. Man avlastar det psykiatriska sjukhuset med patienter som kan få mer adekvat vård till ett lägre pris. Man fungerar som stöd åt rehabiliterade patienter, t ex utskrivna förvärvsarbetspatienter. Man hjälper också patienter i tillfällig labil situation samt förebygger sjukhusintagning genom hjälp åt öppenvårdspatienter.

FDC har nu varit i verksamhet sedan mer än tre år. I följande artikel redovisas erfarenheterna för de första två åren. Artikeln är gemensamt författad av personal och patienter vid dagcentret.

Bakgrund

Rehabiliteringsverksamheten vid klinik I, Lillhagens sjukhus, utvidgades i mitten av 60-talet med bl a en rehabiliteringsavdelning, som efter hand blivit alltmer specialiserad. Till denna knöts i slutet av 60-talet en träningslägenhet för att underlätta utslussningen av patienter med lång vårdtid till samhället. De positiva erfarenheterna av träningslägenheten tillsammans med ett successivt ökat patienttryck inom dagvården och behov av ett differentierat och decentraliserat öppenvårdssystem ledde till att Frölunda Dagcentrum (FDC) startades. Målsättningen med FDC är mångfaldig. Dels skall FDC avlasta Lillhagens sjukhus med patienter som på FDC kan få en mer adekvat vård till ett lägre pris. Dels skall det fungera som stöd för rehabiliterade patienter, t ex utskrivna patienter som förvärvsarbetar, och för patienter i tillfällig labil social situation samt profylaktiskt för öppenvårdspatienter genom att förebygga intag på sjukhus.

Verksamheten startade i mars 1972. Sjukvårdsförvaltningen i Göteborg ställde en sexrumslägen-

het till förfogande, belägen i ett modernt bostadsområde i Västra Frölunda. Driftskostnaderna finansierades under samma år av Stiftelsen Klinikfond I, men lönekostnaderna har under år 1973 övertagits av Sjukvårdsförvaltningen. De första två åren är att betrakta som en försöksperiod. Sjukvårdsförvaltningen har dock efter preliminära resultatredovisningar beslutat sig för att permanenta verksamheten.

Medlemmar och personal

De patienter, som använder FDC, brukar benämnas medlemmar och uppgår för närvarande till ett 90-tal. De remitteras till FDC från olika psykiatriska inrättningar i Göteborg. Övervägande delen är medelålders och yngre personer och fler kvinnor än män. Deltagarantalet per dag uppgår till 15—20.

De flesta psykiatriska diagnoser är representerade med undantag för toxikomanier. Dominans föreligger för ångesttillstånd, depressioner, olika slag av fobier, samt ensamhets- och självotillräcklighetsproblem. Samtliga har mer eller mindre utpräglade behov av stöd, kontakt och trygghet.

Personaltätheten på FDC är låg. Verksamheten leds och samordnas av en föreståndare. Vidare finns det en 3/4-tidsanställd biträdande psykolog och en arbetsterapeut, halvtidsanställd, samt en avlösare för föreståndaren.

Beskrivning av verksamheten

FDC har öppet följande tider: vardagar 13.00—20.00, lördag 13.00—22.00 och söndag 13.00—17.00 året om, med undantag av storhelger, då

De flesta psykiatriska diagnoser är representerade med undantag för toxikomanier.

Medlemmarnas egna kunskaper inom olika områden används i så stor utsträckning som möjligt till att de skall instruera och bistå varandra.

dagcentret delvis är stängt.

På FDC förekommer aktiviteter av skiftande slag med utgångspunkt från de enskilda medlemmarnas önskemål och behov. Exempel på arbets- terapeutiska aktiviteter är vävnad, sömnad, målning, träslöjd, träning i engelska språket samt övningar i fritt skapande i grupp och individuellt. Medlemmarnas egna kunskaper inom olika områden används i så stor utsträckning som möjligt till att de skall instruera och bistå varandra. De som inte önskar deltaga i arbetsterapi samlas i stället för en pratstund eller annan typ av avkoppling. Stor vikt läggs vid personliga kontakter mellan medlemmarna.

Till föreståndarens uppgifter hör bl a att ta emot och introducera nya medlemmar, samordna och organisera verksamheten, samt diverse administrativa sysslor.

Psykologledda aktiviteter är olika former av gruppverksamhet, avslappningsträning och enskilda samtal för dem som så önskar. Syftet är främst att tillsammans med medlemmen formulera och förverkliga rehabiliterande program samt att ge hjälp och stöd i akuta problemsituationer.

De medlemmar, som så vill, kan dricka kaffe och/eller äta middag till självkostnadspris. Hithörande sysslor — inköp, tillagning och disk — fördelar medlemmarna mellan sig.

Söndagarna ägnas åt aktiviteter "på stan" såsom besök på bio, teater, utställning, restaurang eller promenad. Lokalerna i Västra Frölunda hålls alltså stängda denna dag.

Medlemskap vid FDC är avgiftsfritt så när som

Söndagarna ägnas åt aktiviteter på staden såsom besök på bio, teater, utställning, restaurang eller promenad.

på en krona per besök, som varje medlem betalar till en del gemensamma materiella nyanskaffningar.

Ingen farmakologisk eller intensifierad psykoterapeutisk behandling förekommer. Detta innebär, att medlemmarna vid behov har kvar kontakten med sina ordinarie terapeuter (kuratorer, läkare, psykologer m m).

Medlemmarnas erfarenheter av verksamheten

De flesta upplever kontrasten till sjukhusmiljön som påtaglig och positiv. Medlemmarna avgör själva i samråd med personal vilka dagar och tider man önskar komma och vilka sysslor man ägnar sig åt. Så långt som möjligt beaktas medlemmarnas synpunkter vid utformningen av verksamheten. Frihet och ansvar är därför nyckelord.

Stämningen är god och naturligheten och avspändheten ökar för varje besök. "Man blir glad här", säger många. För nytilkomna medlemmar kan dock gemenskapen upplevas som hotande, man känner sig utanför, och allt större vikt läggs därför vid att aktivt introducera nykomlingar i medlemsgruppen. För de flesta innebär deltagandet i verksamheten ett steg mot ökad kontaktbarhet och säkerhet i mänskliga relationer. En del medlemmar knyter också varaktiga kontakter med varandra och umgås utanför FDC. Ett exempel på detta är en resa till Italien, som några medlemmar på eget initiativ gjort tillsammans.

En del betraktar FDC "som sitt andra hem", i vilket också ligger risk för att bli alltför beroende av dagcentret. Den långsiktiga individuella målsättningen innebär för de flesta, att man successivt strävar mot att klara sin livssituation utan att behöva stöd av FDC, dvs att man blir bättre rustad för tex arbete, familjeliv, skötsel av hem, umgänge med vänner och fritidssysslor. För många känns dessa mål så avlägsna, att man känner rädsla för att bli utskriven från FDC innan dess.

För de flesta innebär deltagandet i verksamhet ett steg mot ökad kontaktbarhet och säkerhet.

De flesta anledningarna till missämja härrör från fördelningen av hushållssysslorna.

Denna oro tycks öka med den grad av svårigheter man har.

Många menar, att kontakten med FDC varit ett så starkt stöd i psykiska nedgångsperioder, att man tack vare det helt kunnat undvika inläggning på sjukhus. Enbart tanken på att FDC finns att tillgå, innebär ett starkt stöd för en del, även om man inte behöver utnyttja det så ofta. Många framhåller, att kontakten med FDC ofta leder till att man klarar fritiden och ensamheten bättre.

Verksamheten har dock inte förflutit helt utan konflikter. De flesta anledningarna till missämja härrör från fördelningen av hushållssysslorna. Vissa perioder har ingen tagit initiativ till kaffekokning o dyl och ibland har samma medlemmar under en längre tid fått sköta dessa sysslor, medan andra varit passiva. Efter flera mer eller mindre hetsiga diskussioner tycks en mer rättvis arbetsfördelning råda numera.

En annan källa till irritation har varit de täta studiebesöken. Vissa tider har det kommit studiebesök ett par gånger i veckan, och medlemmarna har känt sig utlämnade, trots att så gott som alla i princip är positiva till studiebesök. Därför har det gemensamt bestämts att frekvensen studiebesök skall vara högst ett per vecka.

Sammanfattningsvis är medlemmarnas erfarenheter till övervägande del mycket positiva.

Personalens erfarenheter efter ett års verksamhet

Det är arbetsamt att vara personal vid FDC. Ständigt tvingas man in i nya ovana situationer, där man får rannsaka sig själv, tänka om och ändra

sig. Leda utan att dominera, kräva utan att befalla, hjälpa utan att överbeskydda. Ständigt tvingas man till närkontakt, där ens egenskaper som människa, snarare än ens yrkeskunskaper, sätts i förgrunden. Inga vita rockar, skrivbord eller stängda expeditiönsdörrar att gömma sig bakom. Inga lugnande mediciner att sticka åt den bekymrade eller ledsne. Nej, kontakt och konfrontation — ständigt. Arbetsamt också, därför att intresset för den enskilde medlemmen från remissinstansernas sida ofta tar slut, när medlemmen är antagen vid FDC. Mer samarbete efterlyses!

Det är stimulerande att vara personal vid FDC. Att få vara med och skapa en ny typ av psykiatrisk och psykologisk verksamhet. En verksamhet som ytterst grundar sig på patientens/medlemmens önskemål och behov. Att känna att detta är ett riktigt sätt att stödja en stor grupp människor i en labil livssituation. Inte plocka ut människan ur hennes vardagliga miljö — utan erbjuda stöd åt den, som bor i egen lägenhet, umgås med familj och vänner och sköter de dagliga sysslorna. Det är stimulerande att arbeta så, att stå till förfogande för den som vill använda sig av en. Där medlemmarna själva tar initiativ till arbetsterapeutisk handledning, avslappningsträning, gruppsamtal eller annat.

Det är lärorikt att arbeta på FDC. Lärorikt att på nära håll få följa olika människors sätt att fungera och se förändringarna i riktning mot större öppenhet, naturlighet och livsglädje. Att få se hur isoleringsbenägenheten viker undan för känslor av gemenskap och intresse för andra. Men också att skymta riskerna med samhörigheten. Risker att bli alltför bunden till FDC och människorna där, risken att stöta ut avvikande medlemmar ur gemenskapen, risken att utnyttja de svagare till att utföra tråkiga sysslor. Lärorikt att tillsammans

Ständigt tvingad till närkontakt, där ens egenskaper som människa, snarare än ens yrkeskunskaper sätts i förgrunden.

Risken att bli alltför bunden till FDC och människorna där, risken att stöta ut avvikande medlemmar ur gemenskapen, risken att utnyttja de svagare till att utföra tråkiga sysslor.

med medlemmarna diskutera och bearbeta dylika problem, som ofta är direkta återspeglings av samhället i stort.

Det är spännande att arbeta på FDC. Verksamheten är dynamisk, ständigt i utveckling. Ingenting liknande finns att använda som modell, utan varje ny situation som uppstår måste ventileras och bakas in i verksamheten. Då är det tryggt att ha hjälp av arbetsgruppen på Lillhagens sjukhus. Det är också skönt att inte ha dagarna låsta av rutiner, utan att alltid ha utrymme för nya idéer, utflykter och improvisationer.

Önskemål för framtiden

För att FDC skall kunna fungera adekvat behövs en utvidgning av arbetstiden för psykolog och arbetsterapeut. Av samma anledning vore några timmars kuratorsverksamhet per vecka önskvärd.

Erfarenheterna från FDC leder också till önskemål om att sprida denna humana, effektiva och mycket billiga vårdform (c:a 20 kr per dag och

medlem) till allt fler delar av landet och allt fler patienter. Vi tycker oss ha bevis för att verksamheten fyller en viktig förebyggande och eftervårdande funktion för människor med psykiska störningar. Vi tror också på differentierad dagcentrumverksamhet för olika patientkategorier med olika målsättningar.

REFERENSER

L.-E. Claeson, G. Punell, G. Skoog, Läkartidningen 70: 3255—3257, 1973

E. Olsson-Olofsson, Frölunda dagcentrum. En effekt-evaluering. Spri-rapport (proj. 7135) 1974

Beställning av särtryck kan göras hos förest. Helga Johansson, Frölunda Dagcentrum, Marconigatan 33, 421 44 Västra Frölunda.